

DUOMENYS APIE ILAGALAIKĖS INSTITUCINĖS MOKSLINIŲ TYRIMŲ IR EKSPERIMENTINĖS (SOCIALINĖS, KULTŪRINĖS) PLĖTROS PROGRAMĄ

1. Programos pavadinimas (iki 100 spaudos ženklų):	Žemės ūkio ir kaimo transformacijos
Mokslo ir studijų institucija – programos vykdytojas: pavadinimas, adresas, telefonas, el. paštas, įstaigos kodas, banko rekvizitai	Lietuvos socialinių mokslų centro Ekonomikos ir kaimo vystymo institutas
<p>2. Programos tikslai (tikslas)*</p> <p>Programos tikslas: Pateikti naujas teorines įžvalgas ir politikos rekomendacijas dėl pagrindinių žemės ūkio ir kaimo transformacijų kryptių identifikavimo, poveikio vertinimo bei veiksmingo valdymo.</p> <p>Programos svarba:</p> <p>Vykstant technologinei pažangai, ekonominiam vystymuisi ir augant gerovei, stebimi radikalūs pokyčiai ekonominėje, socialinėje ir gamtinėje sistemose. Vienas iš aktualiausių pokyčių, pastebimas XXI a., yra susijęs su tuo, kad ekonomikos ir visuomenės evoliucija keičia požiūrį į industriniame visuomenės evoliucijos etape dominavusius mentalinius modelius, nusakančius kaip siekti visuomenės gerovės. Programa skirta tirti trims pagrindinėms žemės ūkio ir kaimo transformacijų kryptims (ekonominė, socialinė ir aplinkosauginė), siūlančioms sprendimus, kaip atliepti į vadinamuosius „didžiuosius XXI a. iššūkius“. Žemės ūkio ir kaimo politika išlieka viena iš svarbiausių viešosios politikos sričių ne tik besivystančiose, bet ir aukštą išsivystymo lygį pasiekusiose šalyse, o šios politikos priemonių diegimui skiriami didžiuliai finansiniai ir žmogiškieji ištekliai. Taigi šių priemonių formavimas ir įgyvendinimas turi remtis moksliniais tyrimais ir būti teoriškai pagrįstas. Ši mokslinių tyrimų tematika ypač aktuali Lietuvai, kurioje vyrauja kaimiškos gyvenvietės, suteikiančios gyvenamąją vietą trečdaliui populiacijos.</p> <p>Siekiant sumanaus Lietuvos kaimiškųjų regionų vystymo, svarbiu instrumentu turi tapti moksliniais tyrimais pagrįsta žemės ūkio ir kaimo vystymo potencialo bei barjerų diagnostika ir inovatyvių bei įtraukių kaimo raidos skatinimo būdų paieška. Be to, programoje numatyti tyrimai suteiks teorinį pagrindą Lietuvos socialinių mokslų centro Ekonomikos ir kaimo vystymo institutui įsitraukiant į tarptautinius mokslinius ir vystymo projektus, vykdant kitus užsakomuosius eksperimentinius tyrimus ir rengiant Lietuvos socialinių mokslų centro doktorantų disertacijas.</p> <p>Programos tyrimai bus orientuoti į tai, kad tiek žemės ūkyje vyksta sparti transformacija. Žemės ūkyje ji pasireiškia naujais maisto sistemų saviorganizavimo būdais, pagrįstais bendradarbiavimu ir tinklaveika bei technologine pažanga, nukreipta į tausojantį biologinių išteklių naudojimą. Be to, susiformavo papildomi iššūkiai visuomenei apsirūpinant maistu dėl klimato kaitos, pandemijos ir rinkų nenuspėjamumo globalizacijos sąlygomis. Dėl šių išorinių veiksnių kyla poreikis patobulinti jau industriniame ekonomikos vystymosi etape nustatytą tikslą – didinti darbo produktyvumą ir papildyti jį kitais tikslais, tokiais kaip ūkių gyvybingumo palaikymas ir atsparumas didinimas, didesnės pridėtinės vertės žemės ūkyje kūrimas, taikant įvairias technologines inovacijas ir užtikrinant tvarumą.</p>	

Nepaisant ekonomikos augimo, identifikuojama vis daugiau neigiamų efektų, kai didinant gamybos intensyvumą pažeidžiama ekologinių ir socialinių sistemų pusiausvyra. Todėl būtina tobulinti produktyvumo analizės modelius papildant juos kriterijais, apibūdinančiais socialinį ir ekologinį poveikį. Tvarus produktyvumo augimas (2016 m. OECD žemės ūkio ministrų deklaracija) leis užtikrinti valstybės ar regiono apsirūpinimo maistu saugumą. Technologinės inovacijos, padedančios didinti gamybos produktyvumą, ir vadybinės inovacijos, orientuos į simbiotinių ryšių tarp gamintojų, vartotojų ir gamtos kūrimą, turi būti įvertintos tinkamais kiekybiniais ir kokybiniais metodais siekiant užtikrinti jų veiksmingumą servitizuotos ekonominės sistemos požiūriu. Žiedinė ekonomika gali būti analizuojama kaip vienas iš minėtų tikslus įgyvendinančių sprendinių.

Naujojoje kaimo politikos paradigmoje skatinamas politinių sprendimų formavimas „iš apačios“, akcentuojant saviorganizacijos ir valdžios bendradarbiavimo su kaimo gyventojais svarbą, programos tyrimai bus sutelkti ne tik į tradicinius tyrimo klausimus, kaip identifikuoti ir panaudoti transformacijų sėkmės veiksnius bei įvertinti esamą ir potencialią kaimo politikos priemonių įtaką. Tyrimų eigoje bus akcentuojama, kad socialinės, gamybinės ir politinės praktikos pertvarkymas, kuriuo, atsižvelgiant į „didžiuosius iššūkius“, siekiama pagerinti socialinius, aplinkosauginius ir ekonominius visuomenės gerovės rezultatus, būtinai turi apimti įvairių pilietinės visuomenės veikėjų dalyvavimą. Numatomi gyventojų įtrauktis į žemės ūkio ir kaimo transformacijas tyrimai padės naujai pažvelgti ir giliau išanalizuoti svarbiausias tolesnės kaimo vietovių evoliucijos varomąsias jėgas ir suvokti bei modeliuoti jų funkcionavimo mechanizmus bei naujas organizacines formas.

Programos tyrimų kryptys yra aktualios XVIII Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos prioritetų požiūriu ir prisidės prie programoje numatytų iniciatyvų įgyvendinimo.

3. Programos uždaviniai (kokie svarbūs uždaviniai bus išspręsti?)

Planuojami tyrimai turi padėti atskleisti naujas Lietuvos kaimo vystymo galimybes ir pasiūlyti metodus, kaip išspręsti pagrindines iškilusias ekologines, ekonomines ir socialines problemas. Programos uždaviniai suformuluoti siekiant įnešti teorinį indėlį ne tik į žemės ūkio ir kaimo vystymo teoriją, bet ir į įvairiapusę socialinių mokslų raidą, ir tuo pat metu padėti Lietuvos valstybei taikyti veiksmingesnes kaimo politikos priemones, o gyventojus paskatinti aktyviau inicijuoti inovatyvių kaimo ekonominio, socialinio ir ekologinio vystymo transformavimo formų taikymą bei įsitraukti į jų diegimą.

Įgyvendinant programą bus sprendžiami šie Lietuvos ir Europos Sąjungos žemės ūkiui bei kaimo vietovėms aktualūs uždaviniai:

- 1) Ištirti žemės ūkio galimybes pereiti prie žaliosios ekonomikos;
- 2) Ištirti socialinių inovacijų apraiškas kaime;
- 3) Ištirti pokyčius maisto sistemose augančio neapibrėžtumo sąlygomis.